

ИЛУСТРАЦИЈЕ БОЖЕ ВЕСЕЛИНОВИЋА У „ПОЛИТИКИНОМ ЗАБАВНИКУ“ ОД 1973. ДО 1979. ГОДИНЕ

Апстракт: Рад се бави илустрацијама Божидара Боже Веселиновића (1921–1999), рађеним за „Политикин забавник“, које се чувају у Легату Завичајног музеја у Петровцу на Млави. Кроз морфолошку анализу је представљен пластички и иконографски слој Веселиновићевих илустрација, разматрано питање односа текста и цртежа, аргументовано дефинисана илустрација као потенцијална засебна категорија примењене уметности. Циљ рада је представљање уметничког стваралаштва Боже Веселиновића као једног од водећих илустратора и стрип цртача на домаћим просторима, у другој половини прошлог века, кроз проблемско сагледавање илустрације као вербално-визуелног медија поп културе.

Кључне речи: Божидар Веселиновић, илустрација, Политикин Забавник, стрип, текст, цртеж

Увод

Легат Радмиле Веселиновић, који чине оригинални цртежи / илустрације Божидара Боже Веселиновића, чува се у Завичајном музеју у Петровцу на Млави. По жељи свог супруга, да се део његове уметничке заоставштине поклони родном граду, госпођа Веселиновић је 2006. године Завичајном музеју завештала педесет илустрација Божидара Веселиновића¹, које су наменски рађене за магазин „Политикин забавник“ у периоду од 1973. до 1979. године. Обрадом Легата, компаративно, кроз каталoшкy² и ликовну анализу, покушано је сагледавање Веселиновићевог уметничког стваралаштва као илустратора.

До сада, о Веселиновићевом раду је писано у општим прегледима који се баве темама илустрације и стрипа на домаћим просторима. Засебно његово уметничко стваралаштво посматрано је спорадично, поводом изложби које је приређивао за живота и четири самосатлне постхумне изложбе. Први пут се Веселиновићево уметничко стваралаштво сагледава кроз пример илустрација које је радио седамдесетих година за „Политикин забавник.“ Тај, условно речено, узорак његовог опуса говори много о ликовним, цртачким и иконографским карактеристикама Веселиновићевог уметничког стваралаштва, с обзиром на то да је настао седамдесетих година прошлог века, у време његове зреле уметничке фазе.

Први пут је Легат представљен јавности изложбом у Галерији Завичајног музеја, од 17. априла до 17. маја 2007. године. Том приликом, пре свега петровачка публика, упознала се са делима овог изузетног цртача, који је, на жалост, за живота био мало познат у свом родном граду. Међутим, на нивоу престонице и бивше републике Југославије, Веселиновић је признат и запамћен као један од водећих илустратора и цртача стрипа друге половине XX века. Захваљујући вољи његове супруге, Завичајном музеју у Петровцу и сликару Ђорђевић Лали Ђотоли као посреднику у формирању ове збирке, Божидар Веселиновић је добио заслужено место у уметничког баштини свог родног града.

У сарадњи Музеја рудничко-таковског краја и Завичајног музеја, Легат је гостовао у галерији Дома културе у Горњем Милановцу, од 2. до 26. априла 2009. године, са изложбом под називом „Божидар Божа Веселиновић – илустрације и стрипови“. Разлог за излагање Легата у овој средини је дугогодишњи рад Веселиновића као комплетног аутора стрипова, који су периодично излазили у издању „Дечјих новина“ из Горњег Милановца.

Прошле године, 2011, Легат је излаган у Завичајном музеју у Јагодини, од 1. до 30. априла.

* Милица Илић, историчар уметности, Завичајни музеј Петровац на Млави

¹ Уговор о поклону, Дел.бр 5/06, 19.4.2006. у Петровцу на Млави, Завичајни музеј Петровац на Млави.

² Легат Радмиле Веселиновић чини део Ликовне збирке Завичајног музеја Петровац на Млави. Свака илустрација је каталoшкy заведена појединачно од Инв. бр. 18L до Инв. бр. 67L. Овом приликом изостављен је део рада који се бави каталoшкoм обрадом Легата, у којем су фактографски наведене генералије сваке музеалије, са описом садржаја илустрација.

Божидар Веселиновић као илустратор „Политикиног забавника“

Од педесет илустрација у Легату Радмиле Веселиновић, четрдесет четири су објављене у магазину „Политикин забавник“, иако су све рађене по наруџбини тог магазина. Према наводима редакције Забавника разлог необјављивања преосталих шест илустрација је уређивачке природе.

Са „Политикиним забавником“ Веселиновић је започео сарадњу 1954. године (Граси и Јовановић и Ђирић 2007). До краја осме деценије прошлог века, за овај магазин извео је скоро сто илустрација на тему средњовековних великаша, војних похода и историјских догађаја из домаће и светске историје, као и један број илустрација на тему ношњи народа кроз историју. У жељи да млађим генерацијама представи Дабишу, свој најпознатији лик из шездесетих година, 1995. године у „Политикином забавнику“ објављује три нове епизоде под заједничким насловом „Повратак Плавог ловца“ (Зупан 2001).

Веселиновић почиње да ради илустрације за „Политикин забавник“ у време када се уредничка политика, у складу са идеолошким ставовима тадашњег друштва, окреће репресивнијим мерама у циљу пораста популарности и тржишне вредности.³ Друга половина педесетих година на домаћој уметничкој сцени је обележена раскидом са соцреалистичким идеалом, униформисаном и политички уобличеном концепцијом ангажоване уметности. Уметничка, а шире посматрано, и културна домаћа сцена окреће се поново западњачким, европским тенденцијама. За уметнике то је значило ослобађање од идеолошких стега и поновно укључивање у савремене уметничке токове, али за илустраторе и стрип цртаче није. Све до почетка шездесетих године, стрип, а са њим и илустрација, борили су се са етикетом кича, коју им је доделила у послератном периоду тадашња државна политика. С тога није било много простора за креативне варијације. Ипак, уметничке тенденције, које су долазиле из Европе, преобликовале су културну климу на домаћим просторима и убрзо поп култура добија своје одговарајуће место и на домаћој сцени. Сви масовни медији, попут стрипа и илустрованих магазина, доживљавају своју експанзију. Пре појављивања поп

културе и проширења визуелних медија, који се својим садржајем карактеришу као артистички факти, новинска илустрација је посматрана у контексту чисто визуелизоване језичке форме, без засебног сагледавања тог, у основи цртежа као ликовне форме.

Шездесетих година у Југославији се штампа преко дванаест милиона стрип магазина, а десет година касније, четрдесет милиона (Томић 1985). Седамдесетих година прошлог века, када настају и објављују се Веселиновићеве илустрације о којима је реч, новинска илустрација је прихваћена као уметничка форма едукативног садржаја. У значењском контексту, Веселиновићеве илустрације имају све карактеристике масовног медија. У једној релативно конзервативној средини, популистичким приступом и кроз препознатљиву визуелну форму реалистичког израза, Веселиновић пласира свој уметнички продукт у штампаном медију, доступном свима. Други аспект едукативног садржаја кроз забаву, концептуализован је садржајем и опусом „Политикиног забавника“ као таквог. Ове илустрације, сагледане у контексту илустроване приче у „Политикином забавнику“, најверодостојнији су сведоци једног времена и друштвено-културног тренда средине у којој настају. Оне нису ангажоване у смислу политичких коментара или шире гледано, друштвених дешавања. Међутим, концептуално решење Забавника, да својим садржај понуди одређене теме које се циклично понављају, као што су битке из домаће историје, у изведби више аутора, сигурно треба посматрати као социолошки рефлекс ових простора у датом периоду, с обзиром на то да је реч о државном магазину, какав је „Политикин забавник“.

Однос цртежа и текста у илустрацијама Боже Веселиновића

Особености Веселиновићевих илустрација, које је радио за Забавник, вишеслојне су. Прво се истиче начин на који су настајале те илустрације. Наиме, већина илустратора Забавника радили су, као и данас, по принципу хонорарног радника, који по наруџбини, у релативно кратком временском року израђује илустрацију на задати текст. Визуелно решење потпуно је препуштено илустратору. Текстове за илустрације припремају новинари Забавника, служећи се архивском грађом, енциклопедијама, општом литературом из историје, науке, уметности и др., с обзиром на велики дијапазон тема и области које обухвата овај магазин (Драгинчић и Зупан 1986). Такав садржај магазина, у којем текстуални прилози, илустрације и стрипови успостављају јединствен склад тема које су концепиране наменски за све

³ Идеолошки контекст у којем делују илустратори „Политикиног забавника“ грубо се може поделити на три временска периода: пре Другог светског рата – то је централноевропски простор у геополитичком смислу, послератни период – у атмосфери комунистичке идеологије која је стрип/илустрацију прогласила кичом није било много простора за креативне варијације, и период након 1968. године, који се враћа либералнијем схватању магазина забавно-едукативног карактера са артистичком конотацијом у дизајнерским решењима, какав је Забавник остао до данас. *Ср. Граси З., Јовановић С., Ђирић Р., Илустратори Политикиног Забавника: Музеј примењене уметности, Политика АД (Београд) 2007, 16.*



1. Битка код Пантина, туш на хамеру, каширан на картону, 32.6 x 49.5 cm, Инв.бр.24Л
1. The Battle of Pantin, ink on illustration board applied to a mount board, 32.6 x 49.5 cm, Inv. No. 24L

генерације, први пут код нас увео је управо „Политикин забавник“.

Текст који прати илустрацију је полазиште, односно, сценарио за визуелно решење које осмишљава и реализује илустратор. Категоризација илустрације на основу њеног односа са текстом доноси низ испреплетених и могућих варијетета.⁴ У случају Веселиновићевих радова, текст је интегрисани део илустрације. Са задатком да приближи читаоцу цртеж, текст који прати ове илустрације је далеко обимнији и шири од онога што је приказано. Не само да објашњава догађај и његове актере који су илустровани, већ читаоцу нуди и уводни део који даје потпунију слику илустрованог приказа. Тако на илустрацијама које приказују *Битке из домаће и светске историје*, увек је прво описана друштвено-политички клима, у чијем контексту се битка и одиграла, док у случају илустрација које приказују *Ношње народа*, прво се читалац упознаје са општим информацијама о том народу, па тек онда о самом начину одевања. На

Веселиновићевим илустрацијама, текст и цртеж имају равноправни однос који читаоцу нуди пре свега едукативни садржај. Илустрација је, морфолошки посматрано, вербално-визуални медиј (Томић 1985), те свако одвајање визуелног од наративног садржаја било би насиље над основним концептом ове уметничке категорије.

Формат ових илустрација у репродукованом облику је прилагођен магазину, те је једна илутрација заузимала целе две спојене стране Забавника. Тако је текст инкорпориран у илустрацију. На неким примерима, аутор је најчешће оставио квадратно поље, намењено за текст који прати илустрацију, док је на већини примера на предлошку у припреми за штампу, који се у редакцији отисне на основу оригинала, уметао текст тако да се један део цртежа прикрије (најчешће се „исече“ онај део сцене чији приказ се у одређеном смислу понавља, нпр.у приказу сукоба противничких страна на илустрацијама *Битака*, једна од три групе ратника се избрише тако што се тај сегмент прикрије текстом).

⁴ Cf. Граси З., Јовановић С., Ђирић Р., нав. дело, напомена бр. 3.



2. Трећи крсташки рат, туш на хамеру, каширан на картону, 32.7 x 50 cm, Инв.бр.27Л

2. The Third Crusade, ink on illustration board applied to a mount board, 32.7 x 50 cm, Inv. No. 27L



3. Битка код Велбужда, туш на хамеру, каширан на картону, 33.3 x 51 cm, Инв.бр.28Л

3. The Battle of Velbazhd, ink on illustration board applied to a mount board, 33.3 x 51cm, Inv. No. 28L

Још један вид интеракције текста и слике на овим илустрацијама је допуна тексту, у виду легенди, односно, натписа. Испод сцена са главним актерима, у одвојеном пољу пише ко је представљен, уколико је реч о неком историјском лику или шта је приказано, уколико се ради о ношњама народа.

Теме

С обзиром на ширину тема које обухвата овај магазин, илустратори морају бити добро информисани и потковани како општом културом тако и познавањем извора, из којих узимају фактографске податке помоћу којих граде визуелно решење дате приче. У данашњем времену, доступност извора је олакшана интернет мрежама које нуде прегршт информација из свих области којима се бави Забавник. Седамдесетих година прошлог века, када су настале илустрације из збирке Легата, такав вид информисања није постојао у нашој средини. Веселиновићу су, као и другим илустраторима тада, на располагању били: архивска грађа редакција, библиотека, енциклопедијска издања, један број докуметнарних филмова из фонду Кинотеке и сл.

Тематски илустрације Легата су подељене у два циклуса, *Битке и војни походи* и *Ношње народа кроз векове*. Овакав избор тема условљен је садржајем Забавника, који је од свог првог броја па до данас, увек нудио илустровану причу са садржајем из домаће или светске историје. Како се Веселиновић кретао у домену историјске илустрације, понајвише средњовековног периода, бољег аутора за то није било. Циклус *Битке и војни*

походи броји двадесет осам илустрација. Осим три цртежа који илуструју Први, Други и Трећи крсташки рат, све илустрације су из домаће историје, те приказују битке које су се догодиле на подручју Балкана од X до XIX века. Циклус *Ношње народа* чине двадесет две илустрације. Од приказа начина одевања Египћана, Скита, Фригијаца у доба старе ере до ношњи европских и азијских народа, од V века п.н.е до XVII века. Лично интересовање и афинитет према далекој прошлости довео га је до таквог опредељења што се тиче тематике његовог цртачког опуса, говорећи у глобалу. Тако су и стрипови за које је сам писао сценарио и текст, такође, тематски инспирисани догађајима из историје. Реалистички приступ историјској теми као и један вид њеног документарног бележења у слободној уметничкој форми, каква је новинска илустрација, постао је лична карта Веселиновићевог цртачког опуса.

Ликовна анализа илустрација у Легату

Илустрације у Легату рађене су у техници цртежа, тушем на папиру који је каширан на картону, црно-бело. Димензије илустрација су приближно једнаке 33 x 51 cm, са одступањем плус/минус 3 cm, у зависности од величине картона на који је хамер аплициран. Цртеж Веселиновића је различит, самосвојан и убедљив (Јовановић 2007: 68). Добро познавање графике и могућности штампе помогли су му да прилагоди цртеж тако, да он у свом штампаном, репродукованом облику не изгуби на својој аутентичности и особености. У оригиналу, ови цртежи рађени су прво графитном



4. Византија, туш на хамеру, каширан на картону, 34,7 x 51 cm, Инв.бр.53Л

4. Byzantium, ink on illustration board applied to a mount board, 34,7 x 51 cm, Inv. No. 53L

оловком у контурама, а потом је тушем уз помоћ пера и четкице изводио главне линије, валерске односе и најфиније детаље. Веселиновићеви потези су артикулисани, смирени и надасве тачни. Схематизована импровизација је ретка и користи је тек за детаљ другог или трећег плана. Контурне линије на његовим цртежима су танке и бледе. Волумен фигура постиже вештим сенчењем, које гради уз помоћ згуснутих танких линија, често центрифугално постављених једних у односу на друге. Четкицу користи ретко, те су тотално тамна поља тек спорадична, и углавном тако боји делове одежде или у пар потеза позадину. Минуциозним потезима кратких линија вешто исцртава детаље, који су главна карактеристика његових цртежа из циклуса *Битке*. Цртеж у овом циклусу прати динамичност композиције. Али, Веселиновић ни овде не одлази у експресиван потез, већ напетост ликова и приказа преноси положајем фигура, њиховим међусобним односом као и мноштвом детаља. Цртежи из циклуса *Ношње* немају ту пуноћу као цртежи из циклуса *Битке*. Позадина у којој су смештене фигуре далеко је мање цртачки третирана, са изузетком цртежа *Византије* (Инв. бр.53Л), *Европских народа XII века* (Инв. бр. 56Л) и *Европских народа XIII века* (Инв. бр. 57Л), који су по динамици линија и специфичном сенчењу, које

извлаћи тушем, блиски цртежима из циклуса *Битке*. Претежност белине која је уочљива на овим цртежима је последица мирнијег сенчења позадине и самих фигура у циљу истицања детаља одежде, што је и тема тог циклуса.

Ова два циклуса цртежа Легата разликују се и у композиционом решењу. Цртежи из циклуса *Битке* су динамични. Свака сцена прати градацију приче. Фигуре су у покрету, у првом плану увек истакнути главни актери. Акција је оно што ови цртежи доносе – уз мноштво детаља у начину на који су војници одевени, амбијент у којем су смештени – ствара експресивност у приказу, не у форми. За разлику од њих, цртежи који приказују *Ношње* су статични и мирнији. Ти цртежи одају утисак „показивачке“, више представљачке илустрације. Далеко су интересантније оне илустрације из овог циклуса које, у фабули која је продукт ауторове маште, уједно приказују и ношњу тог народа, као што су нпр. илустрације *Франци* (кат. бр. 37), *Француска у XIV веку* (кат. бр. 42) или *Нормани* (кат. бр. 38). Разлог те различитости је у конструкцији приче која је имплицитна темом и мотивима.

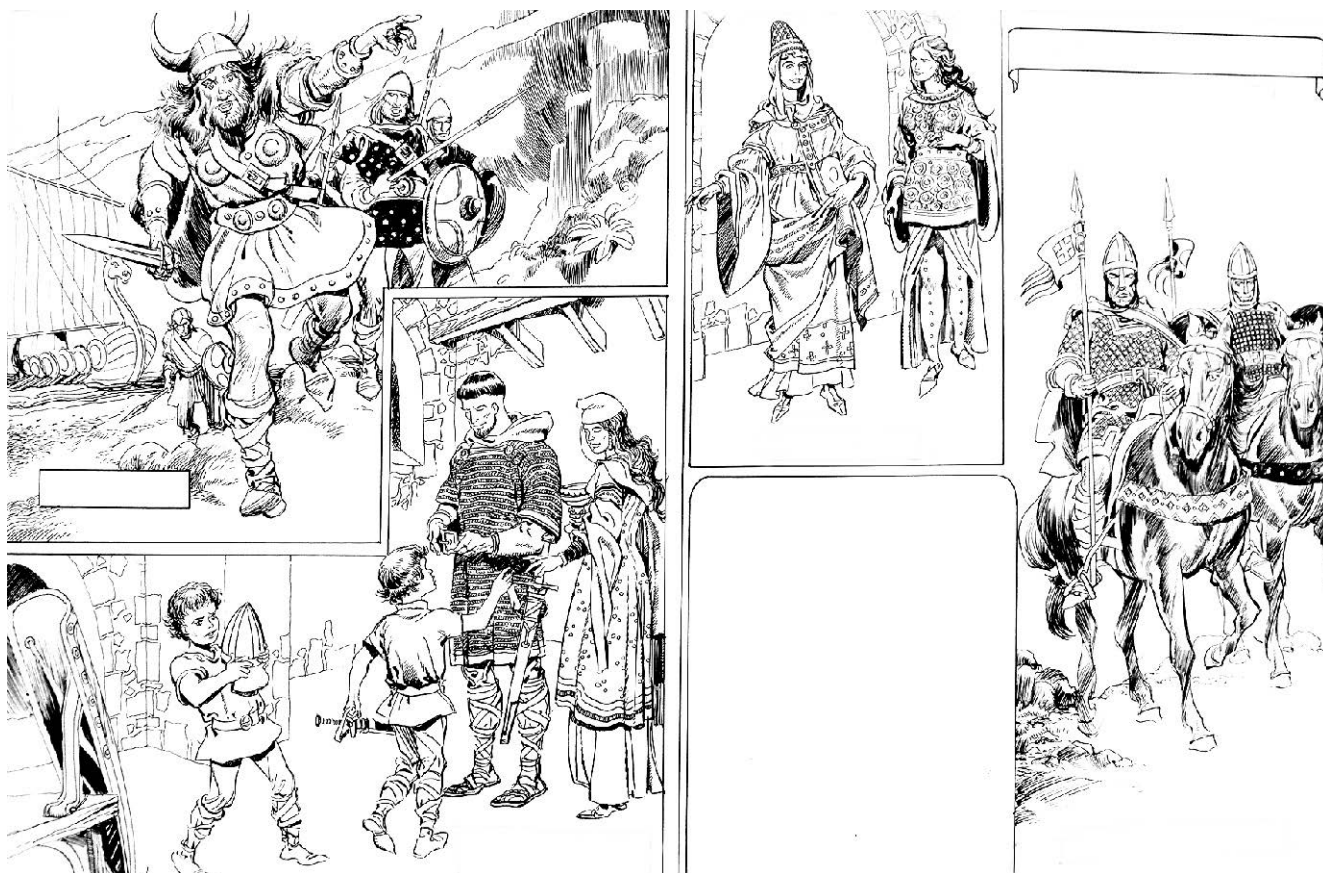
Илустрације су решене у две, три или четири сцене. Кадрирање сцена је неочекивано смело. У случају када су илустрације решене сценама које су смештене у

засебним пољима, монотонија је разбијена нетипичним, полигоналним подеоним пољима, из којих често одређени сегменти једне сцене су прешли у други кадар, дајући једну ноту уметничке слободе. Најчешће је то фигура неког ратника који је приказан у току борбе, што додатно уноси динамичност у композицију читаве илустрације, а не само појединачне сцене чији је део. Сцене које су смештене у правилнија геометријска подеона поља, четвороугаонике, допринеле су да композиција целе илустрације делује мирније, чак и кад су приказане сцене динамичне и пуне. Пример су илустрације *Битке на Чегру* (кат. бр. 26) или *Битке на Љубићу* (кат. бр. 27). На илустрацијама у којима је истакнут сам чин окршаја двеју зараћених страна, сцена борбе је смештена у средишњи део, у дијагоналној композицији, док су у угловима сегменти приче који говоре о исходу и ономе што претходи бици. Други вид компоновања сцена јесте претапање једне у другу, без подеоних поља, водећи при том рачуна да све сцене заједно дају једно композиционо решење. Најбољи пример за то је илустрација *Трећег крсташког рата* (Инв. бр. 27II).

Када је реч о илустрацијама из циклуса *Ношње*, Веселиновић је далеко мање инвентиван. Ти цртежи изведени су углавном у две симетрично постављене сцене или четири сцене у правоугаоним пољима поређаним један за другим. Оно што је карактеристика овог циклуса јесу засебна правоугаона поља, која често инкорпорира у једну од сцена и где смешта стојеће портрете.

Осим цртежа у композицији илустрације, гледано у целини, учествују и празна квадратна, правоугаона и тракаста поља, намењена тексту који прати илустрацију.

У домену реалистичног цртежа Веселиновић је изградио свој стил. По реалистичком изразу његове илустрације могу се упоредити са радовима Рувараца, Кољанина, Јовановића, Сулића, који су такође били стални или хонорарни илустратори „Политикиног забавника“ (Граси и Јовановић и Ђирић 2007). Веселиновић, на илустрацијама, волумен фигура пре гради сенчењем, помоћу линија које извлачи пером, него тамним површинама добијеним четкицом, за разлику од нпр. илустрација Ратимира Рувараца, који такође ради за



5. Нормани, туш на хамеру, каширан на картону, 34,7 x 51 cm, Инв.бр.55Л

5. The Normans, ink on illustration board applied to a mount board, 34,7 x 51 cm, Inv. No. 55L

“Политикин забавник” илустрације реалистичког израза, код кога је увек присутна већа површина тамног у функцији сабијања на волумену цртежа. Ипак, док су Руварчеви цртежи реферирали на време у којем је владао прагматични поглед на свет и једна униформисаност ликовног израза, Веселиновић је већ шездесетих година ослободио свој потез, да би седамдесетих година његови цртежи били ван стега свих друштвених конвенција и идеолошких стега. Веселиновић је као и већина уметника који су прошли или завршили школе архитектонског или грађевинског усмерења, добар цртач и вешт координатор у грађењу композиционог решења слике. Тако се Веселиновићева композициона решења могу упоредити са илустрацијама Бране Јовановића, архитекте по вокацији, илустратора по занимању. Веселиновић и Јовановић кретали су се у истим медијима који су репродуковали њихова цртачка умећа – стрипови, илустрације за деље књиге, уџбенике, новинске илустрације и сл. (*ibid.*)

Оно што даје аутентичност Веселиновићевим цртежима јесте иконографија његових ликова. Изграђена особеност начина на који црта фигуре, без обзира на различитост и дијапазон епоха које илуструје.

Илустрације Легата рађене су тушем, црно-бело, док су репродукције ових цртежа штампане у колору. При бојењу илустрација испуњавају се само беле површине цртежа, тако сваки потез повучен тушем, свако сенчење, облик линија, детаљи остају видљиви и у репродукованој верзији цртежа. У свом штампаном облику, ове илустрације су добиле јак и јасан колорит, са доста контраста и широком палетом боја, што је требало да потпомогне актуелизовању тема које су приказивале. Тако је оствариван главни мото „Политикиног забавника“ да, кроз забаву и гледање „шарених слика“, читалац сваки пут научи нешто ново.



6. Француска у XVII веку, туш на хамеру, каширан на картону, 33.3 x 50 cm, Инв.бр.63Л
6. France in the 17th century, ink on illustration board applied to a mount board, 33.3 x 50 cm, Inv. No. 63L

Веселиновићеве илустрације vs стрип цртеж

Комплетан мизансцен у којем Веселиновић смешта своје ликове одликује се једном, условно речено, напетом која имплицира време. Однос који приказани ликови граде, својом гестикулацијом тела и изразом лица, преносе драмску компоненту догађаја. Веселиновић уводи време као категорију у своје илустрације, управо поделом на више сцена које су међусобно повезане фабулом приче. Тражећи тако од читаоца посвећеност и учествовање у причи. Веселиновић тиме доводи до успешне синтезе временског и просторног континуитета на овим цртежима, што је много више карактеристика стрипа него илустрације. Фабула стрипа може се пренети и у форму илустрације, уколико се читалац ангажује да својом маштом прочитан пропратни текст пренесе на илустроване сцене. То је управо случај у илустрацијама Веселиновића, што чини још једну особеност и аутентичност Веселиновића као илустратора. Треба увек имати на уму да је овде реч о новинској илустрацији, која је исто као и стрип везана за штампарску технологију и умножавање.

Илустрације Легата добар су пример аргумената на које се позива Слободан Ивков при дефинисању илустрације. (Ивков 1995) Наиме, циклус *Ношње народа* чине цртежи који су чисто визуелно тумачење датог текста, што је, по Ивкову, дефиниција илустрације уже узев, док су цртежи из циклуса *Битке* визуелно тумачење ситуације, однос аутора према датом тексту и став према њему, што је дефиниција у ширем смислу. У другом случају, у одређеном смислу веза између текста и слике слаби, тако је уз наслов илустрације лакше протумачити фабулу представљене битке.

Време и простор које Веселиновић уводи у своје илустрације са оваквим тумачењем дефиниције илустрације, у ширем смислу, оспоравају оштре поделе граница између стрипа и илустрације.

Закључак

Божидар Веселиновић је био пре свега врстан и својствен цртач, било да се кретао у стрипу, новинској или књижевној илустрацији. Као илустратор реалистичког усмерења, разликовао се од својих колега препознатљивим стилем и иконографијом приказаних ликова. Његови цртежи одликују се меканом, танком контурном линијом, док виртуозним сенчењем тушем фигуре добијају на волуминозности која доприноси пуном реалистичком изразу. Лица на његовим илустрацијама никада нису безизражајна, она подједнако као и гестикулација ликова и мизансцен учествују у драмском

заплету, који Веселиновић увек аутентично креира у својим илустрованим причама. Тачност у преношењу информација инкорпорираних у цртеж, у виду мноштва детаља које његови ликови носе на себи, као одежду, оружје и оруђе, више него амбијента у који смешта радњу приче, даје овим илустрацијама докуметарни карактер. Подједнако је био успешан и када црта илустрације на основу датог или свог сценарија, односно текста. Илустрације је увек радио сликарским техникама. По мишљењу већине оних који су на овај или онај начин сагледавали његов цртачки опус, најуспешнији је био када је радио црно-беле илустрације тушем, користећи при том перо или четкицу. Сарадници су га запамтили као савесног аутора, који је завређивао њихову пажњу и уважавање, са професионалним односом којим се Веселиновић истицао до краја свог радног века.

Веселиновић се афирмише током педесетих и шездесетих година прошлог века, у једној средини која се тада поново окреће европским тенденцијама у уметности, и прихватањем онога што доноси поп култура, масовни медији, стрип, филм. Све то итекако је утицало на формално-садржајно обликовање Веселиновићевог илустраторског израза. Права је штета што око себе није имао групу младих цртача који би, на челу са њим, могли да достигну европске и америчке мајсторе и отворе пут српском стрипу и илустрацији (Јовановић 2007). Он припада оној генерацији илустратора који су одиграли важну улогу у обнављању и афирмацији домаћег стрипа.

Веселиновић се, са високим уметничким потенцијалом, уз своју експедитивност у раду и једну ширину познавања материје, етаблирао као један од водећих илустратора треће четвртине прошлог века, када је био на врхунцу свог стваралачког рада. Донекле је био и жртва лоших времена и друштвене климе, оптерећене идеолошким предрасудама као и свега оног што је задесило стрип на овим просторима у другој половини прошлог века (Ивков 1995). Међутим, Веселиновић је на особени начин својим стриповима и илустрацијама обележио то доба.

Легат Радмиле Веселиновић представља значајан део ликовне збирке Завичајног музеја у Петровцу на Млави, како у смислу сукцесивног проширивања збирке тако и значају баштињења уметничких дела стваралаца, везаних за овај крај. Са тенденцијом проширивања Легата, Музеј наставља са прикупљањем чувањем и истраживањем Веселиновићевих радова и документарног материјала (фотографија, предмета, бележака), у циљу потпунијег представљања изузетне ауторске личности Божидара Веселиновића, у свој различитости и самосвојности.

ЛИТЕРАТУРА

- Трајков, Ј. 2011
Божидар Веселиновић, цртач стрипа и илустратор,
каталог изложбе, Јагодина: Завичајни музеј Јагодина.
- Боловић, А. 2009
Божидар Божа Веселиновић, илустрације и стрипови,
каталог изложбе, Горњи Милановац: галерија Дома
културе, Музеј рудничко-таковског краја.
- Граси, З. Јовановић, С. и Ћирић, Р. 2007
Илустратори Политикиног Забавника, каталог изложбе,
Београд: Музеј примењене уметности, Политика АД.
- Јовановић, С. 2007
Велики сан, Панчево.
- Станисављевић, А. 2007
Божидар Веселиновић, Легат Радмиле Веселиновић,
каталог изложбе, Петровац на Млави: Галерија Завичај-
ног музеја.
- Зупан, З. 2001
Божидар Веселиновић,
каталог изложбе, Београд: Мала галерија УЛУПУДС-а.
- Ивков, С. 1995
Шездесет година домаћег стрипа у Србији, Суботица:
Галерија “Ликовни сусрет”.
- Богдановић, Ж. 1994
Уметност и језик стрипа, Београд.
- Лакићевић-Павићевић, В. 1994
Илустрована штампа за децу код Срба, Београд.
- Васић, П. 1992
Одело и оружје, Београд: Универзитет уметности у
Београду, Клио.
- Веселиновић, Б. 1990
Изложба слика Веселиновић Божидара,
каталог изложбе, Београд: Скупштина града Београда.
- Драгинчић, С. и Зупан, З. 1986
Историја југословенског стрипа, Нови Сад: Форум.
- Веселиновић, Б. и Константиновић, К. 1985
Божидар Веселиновић и Катарина Константиновић
каталог изложбе, Београд: Галерија културног центра.

Томић, С. 1985
Стрип, порекло и значај, Нови Сад: Форум.

Јовановић, З. 1981
Изложба графика, темпера и уља - Божа Веселиновић,
каталог изложбе, Београд: Дом културе „Вук Караџић“.

ИЗВОРИ:

Ликовни материјал:

Илустрације у Легату Радмиле Веселиновић,
Инв. бр.18Л – Инв. бр.67Л
Ликовна збирка Завичајног музеја Петровац на Млави.

Репродукције илустрација Божидара Веселиновића у:
“Политикин забавник”,
бр.1134, 21.9.1973; бр.1135, 28.9.1973; бр.1136, 5.10.1973;
бр.1160, 22.3.1974; бр.1164, 19.4.1974, бр.1169, 24.5.1974;
бр.1187, 27.9.1974; бр.1201, 3.1.1975; бр.1205, 31.1.1975;
бр.1207, 14.2.1975; бр.1208, 21.2.1975; бр.1212, 21.3.1975;
бр.1214, 4.4.1975; бр.1225, 20.6.1975; бр.1227, 4.7.1975;
бр.1228, 11.7.1975; бр.1238, 19.9.1975; бр.1268, 14.4.1976;
бр.1271,7.5.1976; бр.1274, 28.5.1976; бр.1298, 12.11.1976;
бр.1303, 17.12.1976; бр.1311, 11.2.1977; бр. 1313, 25.2.1977;
бр.1314, 4.3.1977; бр. 1316,18.3.1977; бр.1320, 15.4.1977;
бр.1321, 22.4.1977; бр.1323, 6.5.1977; бр.1327, 3.6.1977;
бр.1355,16.12.1977; бр.1357, 30.12.1977; бр.1370, 31.3.1978;
бр.1374, 28.4.1978; бр.1380, 9.6.1978; бр.1383, 30.6.1978;
бр.1386, 21.7.1978; бр.1390, 18.8.1978; бр.1395, 22.9.1978;
бр.1408, 22.12.1978; бр.1419, 9.3.1979; бр.1429, 18.5.1979;
бр.1431, 1.6.1979; бр.1459, 14.12.1979, Београд: ад
Политика.

Документи:
Уговор о поклону, 19.4.2006. год, Дел.бр. 5/06, Завичајни
музеј Петровац на Млави.

Summary

MILICA ILIĆ*

ILLUSTRATIONS BY BOŽA VESELINOVIĆ IN THE “POLITIKIN ZABAVNIK”, FROM 1973 TO 1979

Legacy in Heritage Museum Petrovac na Mlavi consists of illustrations by Božidar Boža Veselinović (1921 – 1999), done for the magazine the “Politikin Zabavnik” in the period from 1973 to 1979. Illustrations were done in ink drawing technique on illustration board applied to a mount board. According to their themes, *Legacy* illustrations are divided into two cycles: *Battles and Military Conquests* and *National Costumes through Centuries*.

Illustrations are examples of prolific work of Boža Veselinović, the “Politikin Zabavnik” illustrator and one of the most outstanding comic-book illustrators of the second half of the 20th century. On one hand, the following is expressed through

morphological analysis: plastic and iconographic layer of illustrations/drawings; artistic interpretation of themes and motifs of the content of illustrations and drawing characteristics of artist's authentic signature style; problem treatment of newspapers illustration as a drawing in original form and a reproduction in printed medium, with a reference to the relation of basic illustration elements – text and picture. On the other hand, a definition of illustration as potentially distinct category of applied art, emphasising common characteristics and differences of *comic-book* and *illustration*, two related, mutually complementing, verbal and visual mediums of popular culture, is explored.

*Milica Ilić, art historian, Heritage Museum Petrovac na Mlavi